

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

باور خودکارآمدی و خوش بینی آموزشی معلم و تاثیر آن بر عملکرد معلم

ابوالفضل پودینه^۱ - ساجده معتمدی نسب^۲ - مرتضی نجاری^۳

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

آدرس پست الکترونیک: abolfazlm788@gmail.com

شماره تماس: ۰۹۳۳۰۴۵۷۸۷۸

^۲ دانشجوی کارشناسی گفتار درمانی دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران

آدرس پست الکترونیک: sajedemotamedinasab@gmail.com

شماره تماس: ۰۹۳۳۳۵۷۰۴۷۸

^۳ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید مطهری زاهدان، ایران

آدرس پست الکترونیک: mortezam.81.najjari@gmail.com

شماره تماس: ۰۹۹۱۳۳۷۳۹۱۲

چکیده

با توجه به اهمیت نقش معلمان برای ساختن آینده‌ای بهتر، توجه بسیاری از محققان به بررسی متغیرهای مربوط به معلمان جلب شده است. به همین منظور این مقاله برای تبیین رابطه بین باور خودکارآمدی و خوش بینی آموزشی معلم و تاثیر آن بر عملکرد معلم تدوین شده است که برای نیل به این هدف منابعی چون اسناد علمی مرتبط، کتب، مقالات و سایت‌های مختلف اطلاعاتی در مورد این موضوع جمع آوری و تحلیل شد. در گام نخست هدف آن بود تا به یک تعریف مشترک از این دو سازه برسیم. باور خودکارآمدی یکی از سه مولفه سازنده خوش بینی آموزشی معلم است و رابطه آنها به صورت تاثیر متقابل و زنجیره‌وار است. در ادامه نیز، به این موضوع پرداخته شد که این دو سازه چه تاثیری بر عملکرد معلم دارد که با استناد به پژوهش‌های انجام شده در این زمینه نتایج بیانگر آن بود که این مولفه تاثیر بسزایی در عملکرد معلم دارد و به عبارتی، پیش بینی کننده موفقیت معلم است.

کلمات کلیدی: خودکارآمدی، خوش بینی، عملکرد، معلم، آموزش

۱- مقدمه

معلم یکی از ارکان اصلی حوزه تعلیم و تربیت است و نقشی پررنگ در رسیدن به اهداف تربیتی دارد. در روانشناسی شناختی- اجتماعی دو سازه باور خودکارآمدی معلم و خوش بینی آموزشی معلم از ویژگی های بسیار مهم معلمان است. با توجه به اهمیت آموزش و پرورش در زندگی انسان امروزی و پیچیدگی های زندگی مدرن و با توجه به این موضوع که معلم یکی از ارکان اصلی این حوزه است و عملکرد او بر عملکرد کل جامعه تاثیر گذار است. بر آن شدیم که پژوهشی تحت عنوان ارتباط باور خودکارآمدی و خوش بینی آموزشی معلم و تاثیر آن بر عملکرد معلم را تدوین کنیم تا سهمی برای رشد کیفیت آموزشی هرچند کم داشته باشیم. باور خودکارآمدی معلم و خوش بینی معلم دو مقوله مرتبط با شخصیت معلم و درباره‌ی چگونگی دیدگاه معلم درباره‌ی خود و محیط اطراف است. اینکه یک معلم درباره‌ی توانایی‌های خود چگونه تصوری دارد و تا چه اندازه به مسائل حوزه کاری خود خوش بین است. هدف از نوشتن این مقاله تبیین این اصل مهم است که رابطه باور خودکارآمدی معلم و خوش بینی آموزشی معلم چگونه است؟ آیا این دو مقوله بر روی عملکرد معلم تاثیر دارد و این تاثیر چگونه است؟

در سنوات گذشته محققین در موضوعات مشابه‌ای کار کار کردند که بعضی به رابطه خودکارآمدی معلم و خوش بینی معلم پرداخته: (فتحی، جلیل و همکاران، ۱۳۹۹)؛ (دریکوند، محمد و حمیدی، فریده، ۱۳۹۶)، بعضی به تاثیر خودکارآمدی بر عملکرد معلمان پرداخته: (فردزاده و همکاران، ۱۴۰۰)؛ (کجیاف و همکاران، ۱۳۹۴)؛ (کاوه ای و عاشوری، ۱۳۹۸)؛ (سپیلی مهد، ۱۳۹۳)؛ (حجازی و نقش، ۱۳۸۷) و بعضی به تاثیر خوش بینی آموزشی بر

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

عملکرد معلم پرداخته: (مومنی مهموئی و جلالی، ۱۳۹۵): (واله و همکاران، ۱۳۹۷): (قدم پورو همکاران، ۱۳۹۷): (صنوبر و همکاران، ۱۳۹۷): (قنبرلو و غلامعلی لواسانی، ۱۳۹۴): (حجازی و امینی پور، ۱۳۹۳)

پیش از هر چیز ابتدا باید به یک مفهوم مشترک از این دو سازه برسیم:

باور خودکارآمدی معلم^۱: بر اساس رویکرد شناختی-اجتماعی، احساس کارآمدی معلم^۲ را می‌توان ارزیابی ذهنی او از توانایی انجام موفقیت‌آمیز فعالیت‌های مربوط به نقش معلمی تعریف کرد (تشانن-موران و ولفولک هوی، ۲۰۰۱). باورهای خودکارآمدی معلم، بیانگر باور معلم به توانایی شکل‌دهی به محیط یادگیری به نحوی است که همه دانش‌آموزان، از جمله آنهایی که انگیزش ندارند، از آن بهره‌مند شوند. باور به توانایی تدریس موجب برانگیختگی معلم برای طراحی راهبردهای آموزشی مؤثرتر می‌شود و تلاش او را برای آماده‌سازی بهتر مطالب درسی افزایش می‌دهد (بندورا، ۱۹۹۷).

خوشبینی آموزشی معلم^۲: خوش بینی آموزشی، باور مثبت معلم است به اینکه با تاکید بر آموزش و یادگیری، اعتماد به والدین و دانش‌آموزان برای همکاری در این فرایند و اعتقاد به توانایی خود برای غلبه بر دشواری‌ها و داشتن عکس‌العمل مناسب در مقابل شکست‌ها، می‌تواند در پیشرفت‌های تحصیلی دانش‌آموزان تغییر ایجاد کند.

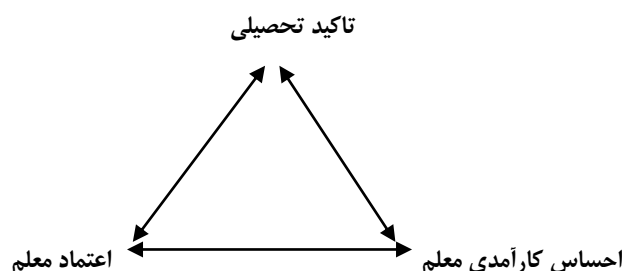
۲- روش شناسی

در این مقاله از روش مطالعه‌ای، کتابخانه‌ای و اسنادی، با جستجو در کتاب‌ها، مقالات و سایت‌های معتبر به جمع‌آوری مطالب پرداخته‌ایم.

۳- بحث درباره یافته‌ها

مطالعات گسترده درباره احساس کارآمدی معلم و اهمیت آن به عنوان عامل اثرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان از یک سو و تاکید بر کلاس درس به عنوان بستر توانمندسازی دانش‌آموزان از سوی دیگر، زمینه را برای ارائه سازه جدیدی به نام خوش بینی آموزشی فراهم کرد. ولفولک هوی، هوی و کورزویل در سال (۲۰۰۸) این سازه را براساس روان‌شناسی مثبت‌گرا و با تایید بر عاملیت شخصی (الگوی تعیین‌گری متقابل) ارائه کرده‌اند که بسط احساس کارآمدی معلم است.

بر اساس این تعریف، خوش‌بینی آموزشی معلم یک سازه کلی است که شامل سه ویژگی اثرگذار معلمان، یعنی احساس کارآمدی، اعتماد معلم به دانش‌آموزان و والدین و تاکید تحصیلی است. (ولفولک هوی، هوی و کورز، ۲۰۰۸).

شکل ۱- روابط مولفه‌های خوشبینی آموزشی معلم بر اساس تعیین‌گری متقابل (ولفولک هوی، هوی و کورز، ۲۰۰۸)

همانطور که از شکل بالا پیداست طبق الگوی تعیین‌گری متقابل، باور خودکارآمدی معلم یکی از مولفه‌های پیش‌بینی‌کننده خوشبینی آموزشی است. یعنی اگر یک معلم باور خودکارآمدی بالایی داشته باشد می‌تواند پیش‌بینی‌کننده خوشبینی آموزشی معلم باشد. و این موضوع رابطه‌ی بسیار قوی این دو مولفه را نشان می‌دهد زیرا که یک تاثیر متقابل است.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

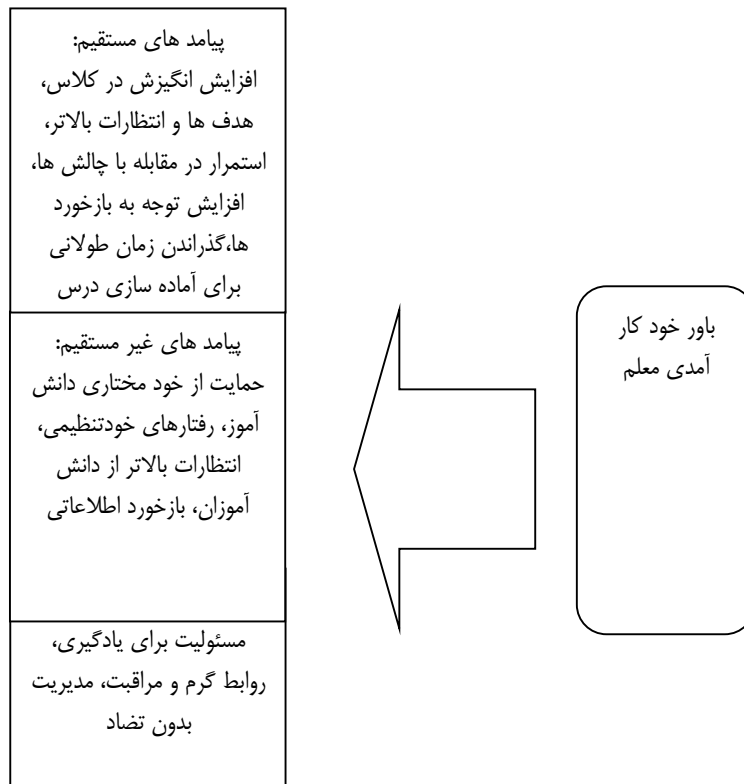

حال باید این موضوع را مطرح کنیم که باور خودکارآمدی معلم و خوشبینی آموزشی معلم چه تاثیری بر عملکرد معلم دارد در زیر از پیامدهای داشتن باور خودکارآمدی معلم و خوشبینی آموزشی معلم مواردی آورده ایم:

معلم با احساس کارآمدی بالا به دنبال یادگیری و استفاده از رویکردها و راهبردهای جدید تدریس است، از روش مدیریتی که موجب خودمختاری دانش آموزان است استفاده میکند، به دانش آموزان با پیشرفت تحصیلی پایین مشاوره می‌دهد، هدف‌های دست‌یافتنی را تدوین میکند، در مقابل شکست دانش آموزان مقاومت می‌کند، به راحتی آن را می‌پذیرد و راه‌های جدید را برای حل این مشکل به کار می‌برد و نسبت به ادراک دانش آموزان از مهارت‌های تحصیلی از خود آگاهی دارد. (راس، ۱۹۸۸ به نقل از ولفولک هوی و دیویس، ۲۰۰۹)

معلم با احساس خودکارآمدی بالا، اشتیاق بسیار، برنامه ریزی و سازمان دهی خوبی را نشان می‌دهد، زمان بیشتری را برای تدریس موضوع‌هایی صرف می‌کند که در آنها احساس کارآمدی دارد، از ایده‌های جدید استقبال می‌کند، به روش‌های جدیدی که با نیازهای دانش آموزان هماهنگ است، توجه نشان می‌دهد و به دنبال نوآوری است، و از روش مشارکتی و پژوهشگری، بیشتر از روش سخنرانی استفاده می‌کند. (ولفولک هوی و دیویس، ۲۰۰۹).

معلم با احساس کارآمدی بالا، به هدف‌های یادگیری، بیشتر از هدف‌های عملکردی توجه دارد (ولترز و داگتری، ۲۰۰۷)، فرصت انتخاب به دانش آموزان می‌دهد، به تغییر در دانش آموزان حساس است و انتظارات بالایی از دانش آموزانش دارد (تورانی و پودال، ۲۰۰۵). شاید یکی از مهمترین پیامدهای غیر مستقیم احساس کارآمدی معلم، ایجاد اسنادهای علی کنترل شدنی است. معلم با کارآمدی بالا معتقد است با تلاش زیاد، بهبود راهبردهای آموزشی و یادگیری و دادن حمایت و کمک مناسب، می‌توان به موفقیت رسید. (ولفولک هوی، هوی و دیویس، ۲۰۰۹).
به نقل از (ولفولک و دیویس، ۲۰۰۹) احساس خودکارآمدی معلم پیامدهای مستقیم، غیر مستقیم و ارتباطی دارد که در شکل زیر آورده شده است.

شکل ۲- الگوی رابطه باور کارآمدی معلم و پیامدهای آن (ولفولک هوی و دیویس، ۲۰۰۶)

معلم با خوشبینی آموزشی بالا:

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

از نظر ولفولک هوی، هوی و کورز (۲۰۰۸) معلم با خوش بینی آموزشی بر این باور است که همه دانش آموزان توانایی یادگیری را دارند و او باید روش تدریس را با نیاز های دانش آموزان انطباق دهد.

معلم با خوش بینی آموزشی به دانش آموزان برای همکاری در فرایند یادگیری _ آموزش اعتماد دارد و از آنان در این فرایند حمایت می کند (حجازی و امینی پور، ۱۳۹۳). یکی دیگر از عوامل موثر بر خوش بینی آموزشی معلم را استفاده آنان از راهبردهای خود مدیریتی می دانند. در این مطالعه مشخص شد معلمان با خوش بینی آموزشی، از راهبردهای موثر برای رسیدن به هدف های آموزشی استفاده می کنند و می توانند این راهبردها را در شرایط ناکارآمدی آنها تغییر دهند؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت خوش بینی آموزشی با خود تنظیمی معلمان ارتباط دارد.

۴- نتیجه گیری

از یافته های پژوهش ها و مطالعات یاد شده می توان این نتیجه را نیز گرفت که معلم با باور خودکارآمدی بالا معلمی است که خوش بینی آموزشی بالایی دارد و این امر موجب اثر گذاری بر عملکرد دانش آموزان دارد و این سه سازه (باور خودکارآمدی معلم، خوش بینی آموزشی معلم، عملکرد معلم) در یک چرخه از یک دیگر تاثیر می گیرند. معلم با عملکرد بهتر به توانایی های خود باور پیدا میکند و به باور خودکارآمدی دست می یابد و به سبب این باور در مورد حوزه آموزشی خود خوش بین می شود و این خوش بینی در عملکرد معلم و خودکارآمدی او تاثیر می گذارد و همینطور به صورت متقابل بر هم تاثیر دارند.

پیشنهادات

برای داشتن آینده ای بهتر نیاز به نیروی انسانی با عملکرد و دانش هرچه بیشتر داریم برای تحقق این امر لازم است که معلمانی زبده داشته باشیم طبق یافته های این مقاله و پژوهش های انجام شده دو سازه باور خودکارآمدی معلم و خوش بینی آموزشی معلم تاثیر بسزایی در عملکرد معلم دارد که بالطبع در ساختن آینده تاثیر دارد. برای افزایش باور خودکارآمدی معلم می توان به برگزاری کارگاه ها و آموزش های ضمن خدمت و قبل از خدمت به معلمان اشاره کرد زیرا که معلم با دانش احساس خودکارآمدی بالایی دارد و همین امر موجب خوش بینی آموزشی می شود. داشتن اطلاعات راجع همین مقاله و تاثیر این دو مقوله بر عملکرد معلم نیز می تواند کمک ساز باشد. لازم به ذکر است هنوز این سازه به صورت همه جانبه بررسی نشده و ارتباط آن با متغیر های انگیزشی و رفتاری دانش آموزان شناسایی نشده است. به پژوهشگران حوزه روان شناسی تربیتی پیشنهاد می شود این سازه، به ویژه مولفه اعتماد به دانش آموزان و والدین، را در میان معلمان مقاطع تحصیلی متخلف و مناطق با وضعیت اجتماعی _ اقتصادی _ فرهنگی متفاوت بررسی کنند و ارتباط آن را با سازه های نظریه خود تعیین گری و اهداف پیشرفت شناسایی کنند.

منابع

حجازی، الهه و نقش، زهرا (۱۳۸۷). الگوی ساختاری رابطه ادراک از ساختار کلاس. اهداف پیشرفت، خودکارآمدی و خود نظم بخشی در درس ریاضی، تازه های علوم شناختی، شماره ۱۰.

حجازی، الهه، و امینی پور، شیما (۱۳۹۳). رابطه میان خوش بینی آموزشی و راهبرد های خودمدیریتی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، فصلنامه نوآوری های آموزشی، شماره ۵۲.

Bndora, Self-efficacy: The exercise of control, New York: W. H. Freeman and company, 1997.

Tschannen-moran, Woolfolk Hoy, A.,. Teacher efficacy: Capturing and elusive construct, Teaching and teacher Education, 17, 2001, pp 783-805.

Wolters, & Daugherty, Goal structures and teachers sense of efficacy: their relation and association to teaching experience and academic level, Journal of Educational Psychology, 99, 2007, pp 181-193.

Woolfolk Hoy, What motivates teachers? Important work on a complex question, Learning and Instruction, 18, 2008, pp 492-498.

Woolfolk Hoy & Bruke-spero, .Changes in teacher efficacy during teh rarly years of teaching: A comparison of four measures, *Teaching and teacher Education*, 21 , 2005, pp 343-356.

Woolfolk Hoy, & N. M. Kurz.. *Teacher's academic optimism: The development and test of a new construct*, *Teaching and Teacher Education*, 24, 2008, pp 821-835.

Woolfolk Hoy, & Davis, *Teachers Self-efficacy Beliefs*, In K. R. Wentzel & A. Wigfield (Eds), *Handbook of motivation at school*, New York: Routledge, 2009.

Woolfolk Hoy, A., & Davis, H. (2006). *Teachers, sense of efficacy and adolescent achievement*. In T. Uedan & F. Pajares (Eds.), *adolescence and education: Volume V: Self-efficacy beliefs during adolescence*. Greenwich, CT: Information Age Publishing